

HUKUK VE İKTİSAT PERSPEKTİFİNDEN ANAYASA MAHKEMELERİNİN İKTİSADİ ANALİZİ*

Ali Pişkin**

Öz

Anayasa ile teminat altına alınan özel mülkiyet güvenliği ve sözleşme güvenliği, rant kollama ve siyasi yandaşlık gibi nedenlerden dolayı her zaman sağlanamamaktadır. Bu nedenle yasama ve yürütme erklerinin yaptığı ve uyguladığı hukuki normlar anayasa mahkemesinin anayasallık denetimine tabi olmalıdır. Bu denetim bağımsız olduğu ölçüde iktisadi birimlere istikrarlı ve öngörülebilir bir ortam temin etmektedir. Böylece ekonomilerin üretim ve yatırım hacmi artmakta, finans piyasaları genişlemektedir. Ancak anayasa mahkemesinin bağımsızlık derecesi çeşitli etkenlere göre değişiklik göstermektedir. Bunun en önemli nedenleri: mahkemenin, anayasanın siyasi bir metin olmasından dolayı siyasi çıktılar üretmesi, hâkimlerin karar verirken yorum yapabilmeleri, iptal davalarının erkler arası çatışmalara sahne olması ve mahkeme üyelerinin siyasi aktörler tarafından atanmasıdır. Bahsedilen nedenler, hâkimlerin oy davranışlarının stratejik yaklaşım ile açıklanabilmesine olanak tanımaktadır. Literatürde yapılan çeşitli çalışmalar bu sonucu doğrulamakla beraber ülkelerin hukuk sistemlerinin ve kurumsal yapılanmalarının farklı olması, ülkelere özgü analizlerin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışma, Hukuk ve İktisat disiplini kapsamında, anayasa mahkemelerinin iktisadi analizinin nasıl gerçekleştirildiğini ilgili teoriyi ve ampirik çalışmaları göstererek açıklamayı amaçlamaktadır. Yöntem olarak; disiplinin tarihsel gelişim patikası dikkate alınarak önce teorik ilerlemelerin, devamında ise uygulamalı çalışmaların verilmesi benimsenmektedir. Anayasa mahkemelerinin iktisadi analizi, hem disiplinlerarası bir çalışma yöntemini gerekli kılması, hem de kurumsal yapıların ülkeden ülkeye farklılık göstermesi nedeniyle hala gelişime açık bir çalışma alanı olma özelliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hukuk ve İktisat, Anayasal Denetim, Yargı Bağımsızlığı, Kurumlar.

ECONOMIC ANALYSIS OF CONSTITUTIONAL COURTS FROM THE PERSPECTIVE OF LAW AND ECONOMICS

Abstract

Both the security of private property and contracts that are guaranteed by the constitution are not always provided because of rent-seeking and logrolling. Therefore, the legal norms that are exercised and enforced by legislative and

* Bu çalışma; yazarın, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Doktora Programı'nda, Doç. Dr. Tamer ÇETİN danışmanlığında tamamladığı ve 16 Mart 2017 tarihindeki tez savunma sınavında başarılı bulunan "Türkiye'de Anayasal Denetimin Ekonomik Analizi" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Doğuş Üniversitesi, İİBF İktisat (İngilizce) Bölümü, mrpiskin@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6138-7697>.

executive powers must be subject to the constitutional review carried out by the constitutional courts. This review provides a stable and predictable environment for the agents to the extent that the court is independent. Thus, the production and investment capacity of the economies increase, and the financial markets expand. However, the degree of independence of the constitutional court varies according to certain factors. The most important reasons are followings: The court produces politic outcomes depending on the political nature of the constitution. Judges have the freedom to interpret the constitution. The abstract review can be a scene of conflict among powers. Finally, court judges are appointed by politic actors. These allow the judge's voting behavior to be explained by the strategic approach. In the literature, there exist papers that confirm this approach. However, analyses should be country-specific due to their differences in the legal systems and structures. This study aims to explain how the economic analysis of constitutional courts is carried out within the scope of Law and Economics discipline by presenting the relevant theory and empirical studies. We take the historical development path of the discipline into consideration as the method, therefore theoretical background is explained at first, and then the empirical studies are demonstrated. The economic analysis of the constitutional courts is still open to development, as it requires an interdisciplinary effort, and institutional approach differs in every country.

Keywords: *Law and Economics, Constitutional Review, Judicial Independence, Institutions.*

Giriş

İktisadi faaliyetler, ülkelerin hukuk sistemlerine ve hukuki yapılarına göre belirlenmektedir (Coase, 1960). Bu nedenle hukuki kurumlar, neoklasik iktisadın varsayım ve araçları ile bağımsızlık ve etkinlik temelinde analiz edilmektedir (Posner, 1997). Günümüzde bu analizler Hukuk ve İktisat disiplini çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Disiplinlerarası bir yaklaşım benimseyen Hukuk ve İktisat, hukuki çevreyi kurumsal temelde ele almaktadır. Bu kapsamda araştırmacıların incelediği kurumlardan biri de anayasa ve anayasanın üstünlüğünü temin etmek için kurulan anayasa mahkemeleridir.

Liberal düşünce sisteminin bir ürünü olan anayasalar, özel mülkiyetin güvenliğini sağlama ve sözleşme yaptırımlarını uygulatma konularında iktisadi birimler için yazılı bir taahhüt sunmaktadır. Ancak siyasi iktidarların, asimetrik bilgi ve özel çıkar sorunlarının ortaya çıkarttığı rant kollama ve siyasi yandaşlık gibi faktörler nedeniyle anayasanın bireylere sunduğu taahhütleri tut(a)mama ve anayasa hükümlerine aykırı davranma eğilimleri bulunmaktadır. Bu durumda, bağımsız bir yargı, siyasi iktidarları anayasaya bağlı kalma konusunda zorlayabilmektedir (Feld ve Voigt, 2003). Avrupa modeli anayasa yargısının uygulayıcısı olan anayasa mahkemeleri, bütün bireylerin haklarını anayasal güvence altına alan hukuki bir mekanizmadır. Bu mekanizma aracılığı ile hükümetlerin haksız uygulamalarını engellenmekte, devlet kurumları arasında koordinasyon sağlanmakta, siyaset kurumunun anayasayı ihlal ederek faaliyetlerine devam etmesinin önüne geçmekte; böylece siyaset kurumunun istikrarlı bir yapıya kavuşması temin edilmektedir.

İktisadi birimler için istikrarsız siyaset kurumları, serbest piyasa ekonomisinin aksamaması anlamına gelmektedir. Böyle bir ortamda yatırım ve ticaret hacminde büyüme, üretim kapasitesinde genişleme ve finansal piyasalarda derinlik artışı beklenmemektedir. Çünkü iktisadi birimler, güvenli ve işlem maliyetlerinin düşük olduğu ortamlarda faaliyetlerine devam etmektedir. Bu bakımdan, yasama ve yürütme erklerinin iş ve eylemlerini anayasaya uygunluk bakımından denetleyen anayasa mahkemesi, istikrarlı ve öngörülebilir bir ekonomik ortam oluşturulmasına katkı sunmaktadır.

Anayasa mahkemesinin gündemi çoğunlukla siyasi konuları içermekte ve mahkeme bu konulara ilişkin verdiği kararlar ile siyasi sonuçlar doğurmaktadır. Bu gerçeğin arkasındaki temel neden, anayasanın özü itibariyle siyasi bir kimliğe sahip olması ve yoruma açık alanlar barındırmasıdır. Mahkemenin verdiği kararlar, yasama ve yürütme erklerinin faaliyetlerini kısıtlamakta veya yönlendirmekte, dolayısıyla siyasi aktörler mahkeme üzerinde baskı oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu yaklaşımın önemli bir sonucu, siyasi aktörlerin mahkeme üyeliğine kendi siyasi görüşlerine yakın hâkimleri atamayı tercih etmesidir. Ayrıca mahkeme yapısının değiştirilmesi, çeşitli nedenlerden dolayı hâkimlerin görevden uzaklaştırılması, üyelik süresinin uzatılması veya kısaltılması, kamuoyu önünde menfi söylemlerde bulunması gibi diğer araçlar da mahkeme üzerinde baskı oluşturmak adına kullanılmaktadır. Bahsedilen baskı unsurlarının etki derecesi, çeşitli faktörlere bağlı olarak hâkimlerin oy davranışını, mahkemenin nihai kararını, kararlarda ortaya çıkan oy nisabını ve dolayısıyla mahkemenin bağımsızlığını etkilemektedir.

Literatürdeki çalışmalar göstermiştir ki anayasa mahkemelerinin tamamen bağımsız olması mümkün değildir. Yasama ve yürütme erklerinin yapısı ve güç durumu, hâkimlerin kişisel özelliklerine bağlı olarak gelişen bireysel tutum ve davranış kalıpları, ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik konjonktür, mahkemede karar anında ortaya çıkan kolektif baskı gibi unsurlar hâkim kararlarını etkilemektedir. Bu da hâkim oy davranışlarını açıklamaya çalışan davranışsal yaklaşımın belirttiği gibi hâkimlerin dış dünyadan ve kendi tercihlerinden izole bir şekilde, sadece hukuk kurallarını uyguladıkları iddiası ile örtüşmemektedir.

Dünyada anayasacılığın ve anayasaya uygunluk denetiminin gelişim yolu, her ülkede farklılık göstermektedir. Farklılığın arka planında çeşitli tarihi, sosyal, kültürel ve iktisadi nedenler bulunmaktadır. Bunlara rağmen anayasa mahkemeleri, birçok ülkede seçilmiş-atanmış çatışmasına sahne olmakta, bürokrasi ile siyaset karşı karşıya gelmekte; kimi zaman ise mahkemeler daha bağımsız karar verebilirken, kimi zaman yargı bağımsızlığı sakatlanabilmektedir. Bu durumda esas soru şudur: Anayasa mahkemeleri davalar hakkında karar verirken, yasama ve yürütme erkleri ile etkileşiminden, mahkeme hâkimlerinin kişisel özelliklerinden, ekonominin gidişatından, anayasa değişikliklerinden ve birtakım hukuki niteliklerden nasıl etkilenmektedir?

Bu çalışma, yukarıdaki sorudan hareketle oluşturulan hipotezlerin, Hukuk ve İktisat disiplini çerçevesinde nasıl analiz edildiğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda; birinci bölümde disiplinin gelişim patikası, diğer disiplinlerle ilişkisi gösterilerek ilgili literatürün teorik altyapısı ifade edilmektedir. İkinci bölüm, mahkemelerin iktisadi analizi yapılırken teorik altyapı aracılığı ile nasıl bir yöntem geliştirildiğine dair bilgi vermektedir. Üçüncü bölüm anayasa mahkemelerinin iktisadi analizine odaklanmaktadır. Bu bölümde, anayasaya uygunluk denetimi açıklanmakta, Hukuk ve İktisat disiplininin anayasa mahkemelerini hangi argümanlar ile analiz ettiği belirtilmekte, hâkimlerin karar davranışlarına ilişkin farklı yaklaşımlar ifade edilmekte ve ilgili ampirik çalışmalar gösterilmektedir. Son bölüm ise çalışmanın sonuç kısmıdır.

1. HUKUK VE İKTİSAT DİSİPLİNİNİN GELİŞİMİ

Anayasa mahkemelerinin iktisadi analizi, mahkemenin mali kaynakları bakımından analizini değil, “kurumsal” olarak iktisadi birimlere verdiği sinyallerin iktisadın araçları ile incelenmesini ifade etmektedir. Bu araştırma alanı, Hukuk ve İktisat (Hİ) disiplini içinde gelişmeye başlamış, zamanla Yeni Kurumsal İktisat, Kamu Tercih ve Anayasal Politik İktisat yaklaşımları ile yakın teması girmiştir. Dolayısıyla anayasa mahkemelerinin iktisadi analizinin teorik temellerinin anlaşılabilirliği bakımından Hİ disiplininin tarihsel süreç içinde gelişimi ve bahsedilen diğer disiplinler ile ilişkilerinin ortaya koyulması gerekmektedir.

1.1. Tarihsel Gelişimi

Hİ disiplininin kökenleri, Cesare Beccaria (1738-1794) ve Jeremy Bentham’ın (1748-1832) suç kavramı üzerine yaptıkları çalışmalara dayandırılmaktadır. Ancak Hİ’ye dair geleneksel yaklaşımın öncüsü olarak Avusturyalı Victor Mataja’nın (1857-1934) haksız fiil hukuku üzerine yaptığı çalışma gösterilmektedir. Bu çalışma, hukuki düzenlemelerin olası iktisadi etkilerinden söz etmektedir. Her ne kadar geleneksel yaklaşımın temelleri Avrupa’da atılmış olsa da Avrupa’daki hukuk okullarının Tarihçi Okulun etkisi altında olması, hukukta yorum yönteminin geri planda kalması ve siyasi tartışmaların hukuk araştırmalarının dışında tutulması gibi nedenlerden dolayı Hİ disiplini, 19. yüzyılda fazla gelişme gösterememiştir. Disiplin, modern anlamını, II. Dünya Savaşı sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD), özellikle hukuk fakültelerinde yapılan araştırmalarla kazanmıştır. Bu dönemde, Avrupalı araştırmacılar, hukuk okullarında iktisatçılar tarafından geliştirilen modern Hİ disiplini, ABD’den “ithal” etmişlerdir (Gelter ve Grechenig, 2014:1-2).

ABD’de, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, hukuk teorisi, iktisadi yaklaşımlarla daha fazla iş birliği yapmış ve disiplinlerarası çalışmalar üretme anlamında önemli bir gelişme kat etmiştir. Bu gelişmeye, formalist hukuk anlayışının Amerikan hukuki realizmi tarafından eleştirilmesi öncülük etmiştir (Gelter ve Grechenig, 2014:2). Amerikan hukuki realizmi, hukukun,

sürekli değişen toplum dinamiklerine ayak uydurarak toplum çıkarlarına hizmet edebileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, durağan kurallar ve içtihat ile karar veren hâkimler, değişimi takip edemedikleri gibi toplum yararına da hüküm veremezler. Realist akım, Amerikan İç Savaşı'ndan sonra ekonomide yaşanan canlanmanın, bilim insanları tarafından yaygın olarak kabul edilen “her olay belirli kurallar çerçevesinde işler” görüşü ile örtüştüğü bir dönemde ortaya çıkmıştır. Bu görüş, örneğin; devletin ekonomi üzerindeki etkisinin azaltılarak, piyasanın kendi kurallarına teslim edilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Benzer bir tutumu benimseyen realist akım, mahkeme kararlarını -kendi ifadeleri ile “mahkeme davranışlarını”- hukuk araştırmalarının merkezine almaktadır (Uzun, 2004:63-68).

Hukuku daha geniş bir bakış açısı ile tarihi olayların arkasındaki siyasi ve sosyal etkenleri de dikkate alarak değerlendiren realist akım, siyasi bir olay sonrasında ABD’de daha fazla güçlenmiştir. Buna göre; dönemin ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt’in, 1929 Büyük Buhranından çıkış planı olarak Yeni Düzen’i (New Deal) önermesini takiben, Anayasa Mahkemesi¹ hâkimleri, planı anayasaya uygun olmadığı gerekçesiyle eleştirmişlerdir. Ancak, Başkan Roosevelt, 1937 yılındaki yargı reformu kanunu (Judicial Procedures Reform Bill of 1937) ile Anayasa Mahkemesi’nin üye sayısını arttırmış ve mahkemeye planı destekleyen hâkimler atamıştır (Gelter ve Grechenig, 2014:2-3). Bu olay, Yeni Düzen’in, siyaset aracılığıyla yapısı değiştirilen Anayasa Mahkemesi tarafından meşrulaştırılmasını sağlarken, realist akımın da formalist yaklaşımı mağlup etmesi olarak değerlendirilmektedir.

Modern Hİ, bu alanda çalışma yapan araştırmacılara göre iktisat bilimine ve neoklasik iktisat okuluna dayanmaktadır. Araştırmaların temeli ise Chicago Üniversitesi’nde atılmıştır. 1960’lı yıllardaki çalışmaları nedeniyle Ronald Coase (1910-2013) ve Gary Becker (1930-2014) Hİ disiplininin öncüleri olarak ifade edilmektedir. Coase (1960)’un çalışması, işlem maliyetlerini tanımlayarak, hukuki bireyleri ve kurumları sorumluluk altına sokan kuralların yarattığı maliyetlere dikkat çekmektedir. Çalışma, iktisadi ilkelerin, sözleşme hukuku ve haksız fiil hukuku gibi alanlara doğru genişlemesine imkân tanımıştır. Bazı araştırmacılar, Chicago Okulu’ndan ayrılan Calabresi (1961) çalışmasını da Hİ adına öncü bir girişim olarak değerlendirmektedir (Harris, 2003:662, 663).

Başlangıçta, neoklasik iktisadın araçlarını kullanan Chicago Okulu, hukuk kurallarının ve bunların yarattığı güdülerin bireysel davranışlar üzerindeki etkileri ile ilgilenmiştir. Doğrudan birey ve toplum davranışları yerine, hukuk kurallarının bu davranışlarda neden olduğu değişimler mercek altına alınmıştır. 1970’lere kadar Hİ disiplini benzer bir yapı sergilemiş;

¹ Amerikan modeli anayasa yargısını uygulayan ülkelerde, anayasa denetimini üst mahkeme (supreme court) adı altındaki genel mahkemeler yapmaktadır. Avrupa modeli anayasa yargısını uygulayan ülkelerde ise anayasa denetimi için anayasa mahkemesi (constitutional court) adı altında özel mahkemeler oluşturulmuştur. Çalışmanın bu kısmından sonra, anayasa denetimini gerçekleştiren kurum olarak “anayasa mahkemesi” ifadesi kullanılacak olup bu ifade ile her iki tür mahkeme yapısı kastedilecektir.

faydasını en çoklaştırmayı amaç edinen bireyin, piyasada fiyat farklılaşması ile eş anlı olarak ortaya çıkan hukuk kuralı değişimleri karşısındaki tutumunu Kaldor-Hicks Etkinliği² çerçevesinde araştırmıştır (Harris, 2003:665). Bu dönemde; Demsetz (1967) mülkiyet haklarının iktisadi etkilerini, Becker (1968) iktisadın araçlarıyla suç ve ceza ilişkisini ve Calabresi (1970) iktisadi ilkeler çerçevesinde haksız fiil hukukunu açıklamaya çalışmıştır. Hukuk kurallarının, anti-tröst ve menkul kıymetler alanlarındaki gibi piyasa düzenlemeleri içerisindeki işlevi fark edildikçe, birey davranışları daha yakından araştırılmaya başlanmıştır.

Chicago Hukuk ve İktisat okulunun sınırlarını belirleyen ve modern Hİ disiplini hukukun iktisadi analizi olarak tespit eden kişi Richard A. Posner (1939-...)’dir. Posner’in çalışmaları³ ile Hİ disiplini, ABD’de, iktisat fakültelerinde değil, hukuk fakültelerinde kurumsallaşmış; disiplin, daha dar ve belirli bir çerçeveye oturtulmuştur (Harris, 2003:664). Posner’in 1972 yılında yayımladığı “Hukukun İktisadi Analizi” isimli çalışması, Anglo-Sakson hukukunun (Common Law) iktisadi mantığını ortaya koymaya çalışan ve bir bütün olarak hukuk sistemi ile iktisat arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışmadır. Çalışmaya göre, uzun dönemde Anglo-Sakson hukuk sistemi, Avrupa hukuk sistemine göre (Civil Law) daha etkindir (Posner, 1972). Bu çalışmadan sonra, Hİ araştırmaları daha formel bir yapıya kavuşmuştur⁴.

1980’lerde, fiyat teorisi, piyasa dışı hukuki düzenlemelere uygulanmaya başlanmış ve bu dönemde kurumsal analize olan ilgi artmıştır. Kurumsal analiz, Oliver Williamson (1932-...) ve Douglass North’un (1920-2015) çalışmaları ile farklı bir boyut kazanmış, Hİ disiplini ile Yeni Kurumsal İktisat (YKİ) arasında sıkı bir bağın doğmasına yol açmıştır. 1993’te North’un Nobel İktisat Ödülü’nü alması ile birlikte, Yeni İktisat Tarihi gelişmiş, Hİ araştırmalarında farklı teknikler kullanılmaya başlanmıştır. İşlem maliyetleri, risk duyarlılığı ve bilgi asimetrisi gibi kavramlar ile 1990’ların başlarında “oyun teorisi” bir araç olarak Hİ çalışmalarına dâhil edilmiştir. Bu dönemde, Hİ disiplini, Kamu Tercihi Teorisi’ne doğru genişlemiş; zamanla davranışsal çalışmalar ortaya çıkmaya ve daha fazla karşılaştırmalı incelemeler yapılmaya başlamıştır. Ampirik çalışmalar ise 2000’li yıllara kadar çok fazla görülmemektedir. Bunun en önemli nedenleri: hukuk alanında, sistematik olarak veri derleme konusunda yaşanan sıkıntılar ve piyasa dışı düzenlemelerin kolayca diğer parametrelerden soyutlanarak test edilebilir hale getirilememesidir (Harris, 2003:667-676). Bu bakımdan, iktisadın diğer alanlarıyla kıyaslanınca, Hİ disiplini ampirik olarak test edilebilecek daha az hipotez üretebilmektedir.

² Bkz. Hicks (1939) ve Kaldor (1939).

³ Posner (1972, 1974, 1975, 1981, 1998) gibi.

⁴ Brown (1973), Diamond (1974), Spence (1977) ve Shavell (1980a) borç alma, borç verme kurallarını ve haksız fiil hukukunu; Polinsky (1979) mülkiyet hukukunu; Barton (1972) ve Shavell (1980b) sözleşme hukukunu; Landes (1971) ve Gould (1973) ihtilaf halinde bireyin davranış şekillerini; Polinsky ve Shavell (1979) hukukun yaptırım gücünü iktisadi ilkeler ışığında incelemişlerdir.

Hİ araştırmalarının inceleme alanı, genel olarak iki ana kısma ayrılabilir. Birinci kısım, hukuk sisteminin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bunlar; mülkiyet hukuku, sözleşme hukuku, haksız fiil hukuku, dava hukuku ve hukukun kamusal yaptırımıdır. İkinci kısım ise şirketler hukuku, iflas hukuku, anti-tröşt hukuku, regülasyon (dışsalılıkların, doğal tekellerin ve ağ ekonomilerinin düzenlenmesi), iş hukuku, fikri-mülkiyet hakları hukuku, çevre hukuku ve uluslararası hukuktan oluşmaktadır (Polinsky ve Shavell, 2007).

Hukuk, yerel bir olgudur. Chicago Üniversitesi'nde hukuk ve iktisat disiplinleri bir araya getirilince, önce Hİ disiplinine dair teori, sonra da teoriye dair yerel incelemeler ön plana çıkmıştır. Bu nedenle, teori ve yerel incelemelerin büyük kısmı ABD hukuk sisteminin temel belirleyicileri olan anayasacılık ve federalizm kavramları üzerinde gelişmiştir. Dolayısıyla Avrupa'da Hİ alanındaki ilerlemeler, ABD'ye göre geriden gelmektedir. Bunun en önemli nedenleri: 1970'li ve 1980'li yıllarda, bu alandaki çalışmaların üniversiteler tarafından yeteri kadar desteklenmemesi ve Avrupa ülkelerinin farklı hukuk sistemlerine ve siyasi yapılaraya sahip olmasıdır. Sosyal ve kültürel yapı, siyasi ve iktisadi kurumlar, modernizasyon aşamaları, iktisadi performans ve birey davranışları düzlemlerinde ortaya çıkan farklar, Hİ teorisinin gelişimi önündeki en önemli engellerdir (Gelter ve Grechenig, 2014:4). Ancak, 2000'li yıllardan sonra Hİ alanındaki ampirik çalışmalar farklı ülkeler için de yaygınlaşarak literatürün genişlemesine yol açmıştır.

1.2. Hukuk ve İktisat Disiplininin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

İnceleme yöntemleri ve bakış açıları farklı olsa da yaklaşımları bakımından hukuk ile iktisat arasında kurulan bağı destekleyen ve geliştiren nitelikleri nedeniyle Yeni Kurumsal İktisat (YKİ), Kamu Tercih (KT) ve Anayasal Politik İktisat (APİ), Hİ disiplini ile yakın bir ilişki içerisindedir. Neticede, kurumsal düzeyde ele alınan anayasa ve anayasanın uygulanma süreci; anayasa tasarımı, anayasadaki hükümlerin değişikliği, anayasa hükümlerinden sapmalara neden olan güdüler ve erk ilişkileri gibi farklı etkenler dikkate alınarak değerlendirilmekte, bunların ekonomiye ve iktisadi birimlere verdiği sinyaller belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda, takip eden bölümlerde Hİ disiplininin YKİ, KT ve APİ ile ilişkisi açıklanmaktadır.

1.2.1. Yeni Kurumsal İktisat

Kurumlar, insanlar arasındaki etkileşimi şekillendirmekte ve insanlar tarafından oluşturulmuş kısıtları ifade etmektedir. "Takım oyunu" niteliği atfedilebilen kurumlar; rekabet ortamında belirsizliği azaltmakta, dolayısıyla bireylerin tercih kümelerini tanımlamakta ve bu kümelerin kısıtlarını tespit etmektedir. Belirli amaçlar edinip hedeflerine ulaşabilmek için yaptıkları faaliyetler ile kurumsal davranışın/değişimin temel araçları haline gelen kurumlar, değişim ve üretim maliyetlerini etkileyerek, ekonomik performansın belirleyicisi haline almaktadır (North, 1990:3-4).

Eski Kurumsal İktisat, ekonomiyi kurumsallaşmış bir süreç olarak tanımlamakta ve ekonomik yapıyı piyasa düzeyinin dışında da analiz etmektedir (Özveren, 2007:16-18). Thorstein Veblen (1857-1929), John R. Commons (1862-1945), Wesley C. Mitchell (1874-1948) ve Clarence Ayres (1891-1972), bu akımın öncüleri arasında sayılmaktadır (Çetin, 2016). Bahsi geçen araştırmacılar bazı noktalarda farklı görüşlere sahip olmakla beraber yerleşik iktisada dair eleştirileri ve önerileri ortak özellikler taşımaktadır: bireysel faaliyetler yerine kolektif faaliyetlere odaklanılması, iktisattaki değişimin mekanik bir bakış açısı ile değil, evrimci bir yaklaşımla incelenmesi ve tümdengelim yöntemi yerine ampirik gözlemlerin tercih edilmesi, bunlar arasında sayılabilmektedir (Klein, 1999:456-457).

YKİ ifadesi, ilk defa Williamson (1975) çalışmasında kullanılmıştır. YKİ, sosyal, siyasi ve kültürel hayata ait kurumları anlayabilmek için iktisat, hukuk, işletme, siyaset, sosyoloji ve antropoloji gibi çeşitli bilimleri disiplinlerarası bir yaklaşım ile bir araya getirmektedir. Her ne kadar sosyal bilimlerin farklı alanlarından destek alsa da yaklaşımın anadili iktisattır. YKİ; kurumların neyi ifade ettiklerini, nasıl ortaya çıktıklarını, hangi amaçlara hizmet ettiklerini, nasıl değişime uğradıklarını ve ne şekilde reforma tabi tutulmaları gerektiğini anlamaya gayret etmektedir (Klein, 1999:456).

Kurumsal çevre, birey faaliyetlerinin gerçekleştiği çerçeveyi belirlemekte ve resmi kuralları ortaya koymaktadır. Bu kurallardan en fazla dikkati çekenler, hukuki altyapıyı oluşturanlardır. İktisatçılar, uzun zamandır hukukun iktisadi etkilerini incelemektedirler; ancak yakın zamanda, sadece hukuk kurallarının olası etkilerini değil, kuralların değişimi ile ortaya çıkacak yeni kurumsal yapılanmaları da iktisadi açıdan araştırmaya başlamışlardır. Bu bakımdan, Hİ disiplini, YKİ'nin bir parçası olarak değerlendirilebilmektedir (Klein, 1999:459).

YKİ, kurumsal çevreyi analiz ederken, daha çok sözleşme hukuku⁵ ve mülkiyet hukuku⁶ ile ilgilenmekte, ekonomilerin zaman içerisindeki değişimini iktisat tarihine getirdikleri yeni bir bakış açısı ile analiz etmektedir (North ve Thomas, 1973; North, 1990; Drobak ve Nye, 1997). Bugün geline nokta, Hİ alanındaki gelişmeler, YKİ yaklaşımı ile sağlanan ortaklık ile güçlenmiş; temel dayanak noktası olarak sözleşme hukukunu ve özel mülkiyet güvenliğini esas almıştır. Bunun iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, sözleşmelerin eksik kalması nedeniyle sözleşmelerde tanımlanamayan bazı hakların kontrol altında tutulması isteğidir. İkincisi ise ekonomik performans ve uzun dönemli yatırımlar için önem arz eden güvenilir ve öngörülebilir mülkiyet haklarının devamlılığını sağlamaya yönelik çabalar (Bardhan, 2005:70-72).

1.2.2. Kamu Tercih

Rasyonel seçim modellerinin piyasa dışı karar verme süreçlerine uygulanması olarak ifade edilebilen KT, kısaca iktisadın araçlarının siyaset

⁵ Öncü çalışmalar için bkz. Llewellyn (1931), Macneil (1974, 1978) ve Langbein (1987).

⁶ Öncü çalışmalar için bkz. Alchian (1961), Demsetz (1967), ve Furubotn ve Pejovich (1972, 1974).

bilimine tatbik edilmesi olarak özetlenmektedir. KT'nin temel inceleme alanları siyaset bilimine benzerdir: devlet teorisi, anayasa tasarımı, seçim kuralları, oy davranışları, parti politikaları ve bürokrasi gibi. Ancak KT, yöntem olarak iktisat biliminin yöntemini kullanmaktadır. Buna göre yaklaşımın temel önermesi şudur: siyasi süreç içerisinde bireyler, kurumsal ve bütçe kısıtları mevcut iken faydalarını en çoklaştırmayı hedefleyen birimlerdir. Ayrıca, piyasada işlem yapan bireylerin güdülleri ile siyasi alanda faaliyette bulunan bireylerin güdülleri arasında herhangi bir ayırım yapılmamaktadır (Mueller, 2003:1).

Siyasi partilerin ve siyasi aktörlerin çıkarı, seçimlerde en çok oyu alarak siyasi makam ve güç elde etmektir. Ancak, siyasetçi bahsedilen çıkar takibi yanında, kendi bütçesini en çoklaştıracak şekilde çeşitli iktisadi iş birliklerine de girebilmektedir. Çıkar grupları ise bu süreçte, belirli alanlarda öncelik ve imtiyaz elde edebilmek adına ayrı bir zaman ve bütçe ayırdıkları lobi faaliyetleri ile siyasi ilişkiler örgütleyerek özel çıkarlarını kollamaktadırlar. Bu takip, “rant kollama (rent seeking)” olarak isimlendirilmektedir. Rant kollama, hükümeti etkileyerek tekel veya tekelleştirilmiş rantları elde etmeye çabalama anlamında kullanılmaktadır. Tullock (1967) tarafından geliştirilen bu kavram, rant peşinde koşarken harcanan reel kaynaklar nedeniyle etkinsizliğe neden olmaktadır. Rant kollama faaliyeti ile birlikte “siyasi yandaşlık (logrolling)” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Siyasi yandaşlık, çıkar grupları ile siyasi aktörlerin karşılıklı olarak birbirlerinin çıkarlarını gözetmeleri olarak tanımlanabilmektedir. Buna göre, siyasetçiler, kendilerine finansman ve oy desteği sözü veren çıkar gruplarının talep ve ihtiyaçları doğrultusunda kanunlar çıkartabilmektedirler. Ancak, bu davranış şekli, bazı siyasetçilere ve çıkar gruplarına fayda sağlarken, bahsi geçen siyasetçilere oy vermeyen bireylere de bir maliyet yüklemektedir. Kolektif karar, bu fayda ile maliyet arasındaki seçimi ifade etmektedir. Bu seçim sırasında, lobi gücü olmayan ve/veya güç sahibi siyasi partileri desteklemeyen azınlıkların sömürülmesi olasılık dahilindedir (Butler, 2012:15-29).

Hİ disiplini, KT analizlerini, yasama faaliyetlerinin ana güdülerini anlayabilmek için kullanmıştır. Bu bakımdan KT, bir araçtan ziyade bir bakış açıdır. Böylece Hİ araştırmacıları, soyut düzeydeki kavramlar yerine, çıkar gruplarının davranış şekilleri gibi somut kavramlara yönelmişler; yasama sürecindeki güdülleri ve hangi grupların, ne gibi getiriler elde edeceğini, bu getirilerin hangi gruplara maliyet yükleyeceğini inceleme fırsatını yakalamışlardır. KT, anayasal kurallar veri iken kolektif kararın analizinde Hİ disiplinine yardımcı olmuştur. Bu kapsamda, anayasal denetimi gerçekleştiren mahkemelerin davranış şekilleri, kolektif karara yön vermeleri nedeniyle KT'nin ilgi alanına girmektedir. İktisat bilimini yakından ilgilendiren bir diğer alan olan anayasa tasarımı tercihi ve anayasal kuralların seçimi konusunda ise Anayasal Politik İktisat devreye girmekte ve Hİ araştırmacılarına yol göstermektedir.

1.2.3. Anayasal Politik İktisat

Anayasa tasarımı; devlet, hükümet, çıkar grupları ve bireyler açısından barındırdığı hak ve yükümlülükler bakımından KT'nin ana inceleme alanlarından. Ancak KT, anayasa hükümlerini veri kabul etmekte ve bunların kolektif karar alma sürecinde toplam tercihleri yönlendirme etkisini incelemektedir. Anayasal Politik İktisat (APİ) ise anayasa aracılığı ile kararların yapısını belirleyen ve sınırlandıran kurallara daha yakından bakmakta, bunların neden tercih edildiğine odaklanmaktadır. North (1981)'un da belirttiği gibi eğer anayasanın bir fonksiyonu da gönüllü olarak yapılan sözleşmelerin işlem maliyetlerinin azaltması ise iktisat bilimi, çeşitli anayasa biçimlerinin ve anayasa tasarım şekillerinin etkinliklerini analiz etmeli ve karşılaştırmalar yapmalıdır. APİ bu görevi yerine getirmektedir.

Anayasa, ekonomideki mülkiyet haklarını tanımlaması ve çıkar grupları arasında refah dağılımını organize etmesi nedeniyle iktisadi açıdan önemli anlamlar barındırmaktadır. Toplumsal bir sözleşme olarak uzun süreli olması anayasayı kolay değiştirilmeyen bir hukuki metin haline getirmektedir. Bu durum, anayasa yapım sürecinde çıkar gruplarının siyasetçileri etkilemeye çalışmasına yol açmaktadır (Çetin, 2010:102). Ayrıca, anayasa, kamu malı üretim süreçlerini de yönlendirmektedir. Bu nedenle, farklı tasarlanmış anayasalar, çeşitli güdülere, kamu malı üretim süreçlerine tesir etme imkânı tanımaktadırlar. Bahsedilen güdüler, farklı çıkar gruplarının ve bireylerin faydasına hizmet ederken, diğerlerine zarar verici etkilerin doğmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla, en uygun anayasa tasarımının gerçekleştirilmesi, aynı zamanda iktisadi bir konudur ve iktisatçılar tarafından uzun zamandır incelenmektedir (Gingsburg, 2009:2).

Buchanan (1987)'a göre; kurumların bireyler için karşılıklı fayda yaratabilecek bir niteliğe doğru nasıl gelişme göstereceğine dair duyduğu özel merak nedeniyle farklı bir yapı sergileyen APİ, disiplinler arası bir uğraştır ve KT, Hİ, YKİ, özel mülkiyet hakları ekonomisi, regülasyonun politik ekonomisi ve Yeni İktisat Tarihi ile yakından ilgilidir (Vanberg, 2005:25). Kural veya kurum odaklı APİ bakış açısı, modern iktisatta benzer kaynaklardan türeyen yakın disiplinlerle sıkı ilişkiler kurmaktadır. Bunların başında da Hİ ve YKİ gelmektedir. Hİ, hukukun iktisadi analizidir ve APİ ile ortak inceleme alanı barındırmaktadır.

2. MAHKEMELERİN İKTİSADİ ANALİZİ

YKİ kapsamında yapılan birçok çalışma, kurumların iktisadi büyüme için önemli rollere sahip olduğunu ortaya koymaktadır (North, 1990; Knack ve Keefer, 1995; Zak ve Knack, 2001; Acemoglu vd., 2001, 2005). Bu çalışmalardan bazıları, devletin ekonomideki rolünü sınırlandıran veya denetleyen kimi kurumların, kaynakların etkisiz kullanımını engelledikleri için ekonomiye dolaylı katkı yaptıklarını belirtmektedir. Hİ disiplini ise özel mülkiyet hukukunu ve sözleşme hukukunu veri olarak kabul ederek, mevcut ve alternatif hukuk kurallarının, bu kurallardaki değişikliklerin ve bu

kuralların uygulanması esnasında geçerli olan güdülerin iktisadi birimler üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Ancak, işler bir piyasa mekanizması için hukuk kurallarının varlığı yeterli değildir. Özel mülkiyetin teminat altında olmasına ve sözleşme yaptırımlarının devlet gücüyle zorla yerine getirilmesine imkân tanıyan yargı sistemine de ihtiyaç duyulmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'ne göre başarılı bir yargı, sadece iyi düzenlenmiş maddi kuralları ve bunlara dair usulleri temin etmemeli; ayrıca bireylerde güven ve saygı da uyandırmalıdır. Hİ araştırmacıları, yargıya duyulan kamuoyu güveninin yargının başarılı olarak değerlendirilmesinde en önemli etken olduğunu bilmelerine rağmen, bugüne kadar yargıya güven ile ekonomi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma sayısı yeterli değildir (Roussey ve Deffains, 2012:351). Yargıya güvenin, teoride, etkinlik ve bağımsızlık kavramlarına dayanması nedeniyle bu kavramların analizi, iktisadi çıkarımlar açısından önem arz etmektedir.

Mahkemelerin, belirsizliği azaltan bir kurum yapısına kavuşabilmesi için öncelikle kendi içinde etkin bir organizasyon tesis etmiş olması ve devamında da tarafsız bir şekilde çalışması gerekmektedir. Bu ihtiyaçtan hareketle, literatürde yargı sistemi ve mahkemeler; temel olarak yargı bağımsızlığı ve yargı etkinliği kavramları üzerinden analiz edilmektedir (Staats vd., 2005). Yargı bağımsızlığı, mahkeme kararlarının, kişilerin ve grupların çıkarlarından bağımsız bir şekilde verilmesini; yargı etkinliği ise ihtilafı ilgili yapılan başvuru ile mahkeme kararı arasındaki sürenin en kısa, kararın ise kaliteli olmasını ifade etmektedir. Netice itibarıyla genelde yargı sistemi, özde ise mahkemeler, bağımsız ve etkin oldukları ölçüde iktisadi birimlere güven vermektedirler. Bu nedenle, Hİ literatüründe kurum olarak ele alınan mahkemeler, bağımsızlık düzeyinde hâkim oy davranışlarına etki eden etkenler bakımından, etkinlik düzeyinde ise performansları bakımından incelenmektedirler.

2.1. Yargı Bağımsızlığı

Herhangi bir kurum; faaliyetlerini gerçekleştirirken belirli kişilerin veya grupların çıkarlarını gözeterek hareket etmiyor ve kendi çalışanlarının da içerisinde yer aldığı grupların faydalarını öncelikle gayretinde bulunmuyor ise “bağımsız” olarak addedilmektedir. Bahsi geçen çıkarlar ve faydalar daha çok ayni ve nakdi teşvikleri içermekle beraber, gelecekte vaat edilen pozisyonlar da bu çıkarlar ve faydalar kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tanımdan hareket ile mahkemelerin hüküm süren mevcut politikalara ve önceliklere belirli bir dereceye kadar hassasiyet gösterdikleri söylenebilmektedir. Mahkeme bağımsızlığı, hipotetik olarak 0 ile 1 arasında derecelendirilebilen bir ölçüm olarak düşünülürse; bağımsızlık derecesi 1'e eşit olduğu zaman tam bağımsızlıktan, 0'a eşit olduğu zaman ise tam bağımlılıktan bahsedilmektedir. Gerçek dünyada “tam bağımsızlık” veya “tam bağımlılık” olasılıklarının varlığı şüphelidir. Bu durum, bağımsızlığın belirli şartlara bağlı olduğunu ve bu şartlar değiştiğinde bağımsızlık derecesinin de farklılaştığını ifade etmektedir (Breton ve

Fraschini, 2003:320). Dolayısıyla yargı bağımsızlığı, zamana, mekâna ve koşullara bağlı olarak değişebilmekte; yargı bağımsızlığının önemi ise her zaman korunmaktadır.

Yargı bağımsızlığından bahsederken, yapısal bağımsızlık ve davranışsal bağımsızlık kavramlarına değinmek de faydalıdır. Yapısal bağımsızlık; mahkemenin anayasada tanımlanan ve kanunlarla açıklanan devlet içerisindeki konumunun, diğer erklerle ilişkilerinin ve idari yapılanmasının bağımsızlığa etkisini ifade etmektedir. Bu noktada, kuvvetler ayrılığı ilkesinin ülkeden ülkeye değişen uygulama şekillerine göre yapısal bağımsızlığın da değişikliğe uğradığını belirtmek gerekmektedir. Davranışsal bağımsızlık ise hâkimlerin bireysel kararlarını oluştururken, hâkim bazlı değişkenlerden (kişisel özelliklerden) ne kadar etkilendiklerini anlamaya çalışmaktadır (Dam, 2006:16, 21, 22). Literatürde, genellikle yapısal ve davranışsal bağımsızlık faktörleri bir arada değerlendirilerek analizler yapılmaktadır.

Hukuk ve siyaset bilimi araştırmacılarına göre; yürütme erki üzerinde yargı bağımsızlığı aracılığı ile temin edilen denetim, hukukun üstünlüğü ilkesinin tamamlayıcısıdır. Böyle bir “denetim ve denge (checks and balances)” iktisadi olarak, klasik zaman tutarsızlığı sorunu (Kyddland, Prescott, 1977) bakımından önem taşımaktadır. Bu sorun, hükümetin sadece verdiği taahhütlerden cayma gücüne sahip olmasını değil, cayma eğiliminde olduğunu da ifade etmektedir. Sonuç olarak, hukukun üstünlüğü ile kâğıt üzerinde temin edilen mülkiyet hakları ve sözleşme yaptırımlarının teminat altına alınması, yürütmenin takdir yetkisi üzerinde etkili sınırlamalar ve denetlemeler olmadığı durumda güvenilir değildir (Haggard ve Tiede, 2011:674). Bu güvensizlik, kurumsal çıktılar nezdinde belirsizlik ve öngörülemezlik etkisi doğurmaktadır. Oysaki yargı bağımsızlığının derecesi ile iktisadi büyüme yakından ilişkilidir⁷ (Feld ve Voigt, 2004) ve bağımsızlık lehine gerçekleşen her gelişme iktisadi büyümeye de olumlu katkı sunacaktır.

2.2. Yargı Etkinliği

Devletin temel görevleri arasında sayılan adalet hizmeti, “tam” ve “yarı” sıfatları tartışmalı olmakla beraber, sahip olduğu nitelikler nedeniyle kamusal bir hizmettir. İktisadi bakış açısı ile adalet hizmeti devlet tarafından arz edilirken, bu hizmet ihtilafın taraflarına göre kamu otoritesi ve/veya kamu otoritesi olmayanlar tarafından talep edilmektedir. Birçok ülkede adalet hizmeti talebinin, arzını aşması nedeniyle davalar sayısal olarak birikmekte, davaların hükme bağlanma süreleri uzamaktadır. Dava sürelerinin uzaması, iktisadi birimler açısından “maliyet” anlamına gelmektedir. Bu maliyet sadece zaman maliyetine işaret etmemekte; aynı zamanda, geçen süre ile hükmün barındırdığı iktisadi değerdeki azalmayı da kapsamaktadır. Yargı sisteminin etkinliğini zayıflatarak negatif dışsallığa

⁷ Örneğin, Peru ve Filipinler gibi ülkelerde, yatırımcılar, yargı sisteminin daha sağlıklı olması durumunda bu ülkelere daha fazla yatırım yapacaklarını belirtmişlerdir (Worldbank, 2004:86).

neden olan bu durum, iktisadi olarak analiz edilmeli ve mahkemelerin performansını artırıcı tedbirler alınmalıdır⁸ (Lindsay ve Feigenbaum, 1984; Vereeck ve Mühl, 2000).

Hadfield (2008), yargı etkinliğini belirleyen arz yanlı değişkenleri, bunların iyileştirilme sürelerine göre üç gruba ayırmaktadır. Yargı sisteminin altyapısını oluşturan “yasal köken” uzun vadede; “sisteminin idari/organizasyon yapısı” orta vadede; sisteme ayrılan bütçe gibi etkenler ise kısa vadede iyileştirilebilmektedir. Orta ve kısa vadede iyileştirilebilecek değişkenler, dava kararını (çıktıyı) yakından ilgilendirmektedir. Karar, hâkim davranışları neticesinde ortaya çıkan çözümü (hüküm) ifade etmektedir. Hâkim davranışları ise bireysel güdüler (karakter, deneyim, hukuk bilgisi gibi) ve mahkemelerin idari yapılanmasına bağlı bulunmaktadır.

Bireysel güdülerin etkileşimini; yargı sisteminin bütçesi, performansa bağlı olarak ödenen ikramiye, maaş harici ek ödemeler (bireysel emeklilik sigortası, hayat sigortası, makam aracı tahsisi gibi), ceza (kusurlu davranışların cezalandırılması) ve hizmet içi eğitim faktörleri teşvik etmektedir. Organizasyon yapısı; üst mahkemenin varlığı (Yargıtay, Danıştay gibi), kariyer hâkimliği sisteminin varlığı, mahkeme heyeti üye sayısı, uzmanlaşma derecesi, hükümleri zorla uygulatan mekanizmaların varlığı (icra müdürlüğü gibi), mahkemenin farklı görevlerinin olması (ticaret sicili veya tapu sicili görevlerinin varlığı gibi) gibi durumları kastetmektedir⁹ (Voigt ve El-Bialy, 2013).

Yargı etkinliğine dair gerçekleştirilen çalışmalar genellikle adalet hizmetinin arz tarafına odaklanmaktadır ve bu çalışmalar çoğunlukla belirli bir ülke incelemesini içermektedir. Son yıllarda, Avrupa Adalet Etkinliği Komisyonu (The European Commission for the Efficiency of Justice-CEPEJ) hazırladığı rapor ile ülkelerin yargı sistemleri karşılaştırılabilir hale gelmiştir. Bu raporun temin ettiği veri seti ile gerçekleştirilen üç çalışma bulunmaktadır. Merkezi bütçeden yargıya ayrılan payın ve mahkeme sayısının artırılmasını etkisiz bir yöntem olarak belirten Cross, Donelson (2010), yargı etkinliğinin artması için hâkim maaşlarının arttırılmasını önermektedir. Deyneli (2012), hâkim maaşlarının arttırılmasını anlamlı bir politika olarak tespit etmiş ancak bu uygulamanın yargı hizmetleri kalitesini

⁸ Adalet hizmetini etkileyen bazı arz yanlı değişkenler: yasal köken, merkezi bütçeden yargıya ayrılan pay, mahkemelerin idari yapılanması, mahkemelerin uzmanlaşması, hâkim, mahkeme ve destek personeli sayısı, mevcut bilgi ve iletişim teknolojileri, davanın zorluk derecesi gibidir. Adalet hizmetini etkileyen bazı talep yanlı değişkenler: mahkemeye erişirken yüklenen maliyetler (dava gideri gibi), dolaylı maliyetler (dava süresinde yüklenen maliyetler), mahkeme başına dava sayısı, talep edilen tazminat miktarı, alternatif çözüm yollarının varlığı, davalarda görev alan hukuk bürolarının ölçüğü, hâkim başına dava sayısı gibidir.

⁹ Konuya ilişkin literatür oldukça geniştir. Örneğin; yargı performansı ile mahkeme bütçesi ilişkisi (Buscaglia ve Dakolias, 1999; Cross ve Donelson, 2010), hâkim ve avukatların saygınlık ve yüksek getiri elde etme istekleri ile davaların çözümlenme sıklığı (Dewatripont ve Tirole, 1999; Djankov vd., 2003), çözümlenme dava sayısındaki değişimin talep yanlı nedenleri (Gravelle, 1990, 1995; Grajzl vd., 2012), performans ile idari prosedür ilişkisi (Djankov vd., 2003; Hayo ve Voigt, 2010), uzmanlaşma (Chu, 2001; Baye ve Wright, 2011), hâkimlerin akademik başarıları (Choi vd., 2010; Ramseyer, 2010; Christensen ve Szmec, 2012) gibi konular araştırmaların çalışma alanlarını oluşturmaktadır.

yükseltmek için tek yol olmadığının da altını çizmiştir. Voigt, El-Bialy (2013) ise karara bağlanan dava sayısı ile kişi başı gelirin ve yargı sistemine ayrılan bütçenin ilişkisiz olduğunu göstermiştir.

3. ANAYASA MAHKEMELERİNİN İKTİSADİ ANALİZİ

Anayasa mahkemeleri, barındırdıkları siyasi karakter nedeniyle hâkimler ile yasama-yürütme erkleri arasında kimi zaman uyumlu çalışmaya, kimi zaman çatışmalara sahne olmaktadır. Bu uyumun veya çatışmanın nedeni, siyasetçilerin politika uygulama aracı olan hukuki normların, itiraz üzerine anayasa mahkemesi üyelerinin önüne gelmesi¹⁰ ve hâkimlerin vereceği karar doğrultusunda bu normların anayasaya uygunluklarının onaylanması veya onaylanmaması gerçeğidir. Süreç hem içerdiği hukuki prosedürler hem de taraflar arasındaki çıkar ilişkileri nedeniyle karmaşık bir yapıdadır. Özellikle hâkimlerin karar davranışlarını etkileyebilecek birçok değişkenin varlığı ve bahsi geçen süreçleri yönlendirmesi beklenen ülkelere özgü kurumsal düzenlemelerdeki farklılıklar, çeşitli kurumsal sinyallerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sinyallerin iktisadın araçlarıyla analiz edilmesi ve iktisadi birimlerin kararlarını verirken kullanabilecekleri veriler haline getirilmesi Hİ ve YKİ disiplinleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Aşağıda, bu kapsamda, anayasa mahkemelerinin iktisadi analizi teorik olarak açıklandıktan sonra çeşitli ampirik çalışmalar gösterilmektedir.

3.1. Anayasaya Uygunluk Denetimi

Hukuki normların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi ilk defa ABD’de ortaya çıkmıştır. ABD Anayasası’nda, kanunların anayasaya uygunluk denetimine dair mahkemelere verilen herhangi bir yetki olmamasına rağmen, 1803 tarihli Marbury v. Medison davasında, Anayasa Mahkemesi kendisinin böyle bir denetimi yapabileceğine hükmetmiştir. Mahkeme Başkanı John Marshall’a göre; anayasa, kanunlar gibi değiştirilememe ve üstün olma özelliklerine sahip ise yasama erkinin anayasaya aykırı olarak yürürlüğe soktuğu kanunlar, kanun değildir. Bu nedenle, anayasa ve kanunun çatışması durumunda, Anayasa Mahkemesi ihtilafı anayasaya göre çözmekle yetkilidir (Özbudun, 2005:368-369).

Hukuki normların anayasaya uygunluğunun denetlenebilmesi için ilk gerekli şart, yazılı ve katı bir anayasasının varlığıdır. Ancak, bu varlık, anayasa yargısının ortaya çıkması için tek şart değildir. Çünkü bazı ülkelerde, anayasaya uygunluk denetimi, bu denetimi yapması muhtemel

¹⁰ Genellikle anayasa mahkemeleri nezdinde, anayasaya uygunluk denetimi iki yol aracılığı ile yapılmaktadır: soyut norm denetimi (iptal davası yolu) ve somut norm denetimi (itiraz davası yolu). Soyut norm denetimi, önceden belirlenmiş bazı siyasi aktörlere, belirli bir süre içerisinde, belirlenen hukuki normların anayasaya aykırılık iddiası ile dava açma hakkı tanımaktadır (Gönenç, 2010:9). Somut norm denetimi, bir mahkemede görülen dava sırasında, kendisine uygulanacak kanun hükmünün anayasaya aykırı olduğunu iddia eden taraflardan birinin başvurusu üzerine açılmaktadır (Aliefendioğlu, 1984:115). Anayasa mahkemesi hâkimleri ve siyasetçiler, daha çok iptal davaları nedeniyle karşı karşıya gelmekte ve aralarındaki açık veya örtük ilişkilerin varlığı nedeniyle hâkimlerin kararları çoğunlukla “yargı bağımsızlığı” kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir.

mahkemenin, milli iradenin üzerindeymiş gibi algılanmaması için siyasi denetim şeklinde gerçekleştirilmektedir. Siyasal denetimi; devlet başkanı, ikinci meclis, yasama meclisinin bir komisyonu veya yasama meclisi tarafından seçilmiş özel bir kurul yerine getirmektedir (Özbudun, 2008:382). Aliefendioğlu (1984:101, 102)'na göre parlamentonun, politik tercihlerin, hukuk bilgisi yetersizliğinin, üyelerinin kişisel hesaplarının etkisi ile kendi yaptığı kanunların anayasaya aykırı olduğunu kabul etmesi çok zordur. Bu nedenle, anayasaya uygunluk denetimi, en etkin şekilde anayasa yargısı ile temin edilmekte ve anayasa denetiminin anayasa mahkemeleri tarafından yapılması, denetimde ve uygulamada birlik sağlamaktadır.

Anayasal denetimin mevcut olduğu ülkelerin bir kısmında anayasaya uygunluk denetimi normal mahkemeler tarafından yapılırken, bir kısmında bu inceleme için özel mahkemeler kurulmuştur¹¹. Anayasa yargısı, birçok ülkede kabul edilen bir denetim şekli olsa da bu denetimin zamanı, denetim yolları, kapsamı ve sonucu, ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir (Gönenç, 2010:8). ABD, Almanya, Japonya ve Brezilya gibi ülkelerde anayasa denetimini gerçekleştiren kurumlar tam denetim yapmaktadırlar. Örneğin, Japonya Anayasa Mahkemesi, herhangi bir hukuki norm için son karar verme merciidir. Diğer ülkelerde, anayasal denetimin bazı sınırları vardır. Bu sınırlar denetim yetkisinin belirli bir kişiye veya organa verilmesini veya denetimin belirli bir anayasal hüküm çerçevesinde yapılmasını içermektedir. Fransa'da, Anayasa Konseyi, yürürlüğe koyulmadan önce kanunların anayasaya uygunluğunu denetlemektedir. Kanun yürürlüğe girdikten sonra Konsey'in kanunu iptal etme hakkı yoktur. Çin, Finlandiya, İran, K. Kore ve İngiltere gibi ülkelerde ise anayasal denetim bulunmamaktadır (La Porta vd, 2004: 454).

3.2. Teorik Yaklaşım

Landes ve Posner (1975), anayasa yargısı bağımsızlığının işlevi için iktisadi bir model önerisinde bulunarak yargı, yasama ve çıkar grupları arasındaki ilişkilerin sözleşmeler üzerindeki etkisini ortaya koyan ilk çalışma olmuştur. Bu çalışmada dikkat çekilen konu şudur: Mahkemenin aleyhine karar verdiği hükümetler, geri çevrilen hukuki normu değiştirip tekrar yürürlüğe sokabilmekte veya hukuki normu onaylatmak için mahkemenin organizasyon yapısını değiştirme yolunu tercih edebilmektedirler. Hâkimleri üyelikten almanın en yaygın yolu, görevi kötüye kullanma suçlaması ile hâkimi devre dışı bırakmaktır. Bu nedenle, mahkeme ile yürütme arasındaki olası çatışmalara rağmen mahkemenin, nihai kararlarını uygulatabilmek için hükümet ve hükümetin diğer birimleri ile uyumlu bir çalışma sergilemesi gerekmektedir. Mahkemenin kamuoyunda sahip olduğu saygınlık ve destek

¹¹ Temel olarak iki çeşit anayasa yargısı modeli bulunmaktadır: Amerikan modeli ve Avrupa modeli. Amerikan modelinde kanunların anayasaya uygunluğunu normal mahkemeler denetlemektedir. Avrupa modeli ise kanunların anayasaya uygunluğunu denetleme görevini "anayasa mahkemesi" olarak isimlendirilen özel mahkemelere vermektedir. Anayasa yargısının Avrupa modeli, bu modeli temel alan Avusturya Anayasası ve bu modelin ilk örneği olan Avusturya Anayasa Mahkemesi Hans Kelsen'in fikirlerine dayanmaktadır (Gözler, 2009:31-37).

ne kadar çoksa, mahkemenin kararlarına duyulan güven ve kararların uygulanma olasılığı o kadar çok artacaktır (Tridimas, 2010). Dolayısıyla, siyasetçilerin ve onları destekleyen çıkar gruplarının arasındaki ilişkiler, anayasa mahkemelerinin üzerinde bir baskı unsuru oluşturabilmektedir. Neticede, iptal başvurusu halinde, hukuki normların hayata geçirilebilmesi anayasa mahkemelerinin onayına tabidir. Bu durum da yasama-yürütme erklerinin anayasa mahkemesi hâkimlerini kendi düşünceleri doğrultusunda seçmelerine veya mevcut hâkimler üzerinde çeşitli kanallar aracılığıyla etki etmek istemelerine yol açmaktadır. Bu noktada ortaya çıkan ve mahkeme kararlarını etkileyen önemli unsur hâkimlerin siyasi tercihleridir¹².

Anayasa mahkemesi hâkimlerinin siyasi tercihlerine (ideolojilerine) dair çıkarım yapmaya çalışmak zorlu bir uğraştır. Bunun iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, birçok siyasetçinin aksine, hâkimlerin siyasi tercihleri seçmen ve siyasi yapı tarafından uyarılmış/yönlendirilmiş tercihler değildir; karakterleri tarafından şekillendirilmiş, samimi fikirlerin neticeleridir. İkincisi ise hâkimlerin, siyasi tercihleri konusunda genellikle konuşmamayı tercih etmeleri nedeniyle tercihlerine dair çıkarım yapmayı amaçlayan sorulara cevap vermemeleridir (Zorn ve Caldeira, 2008). Oysaki hâkimlerin siyasi tercihlerinin hüküm anında kararlarını nasıl etkilediği konusu, yıllardır birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir.

Hâkimlerin siyasi tercihlerini ölçmeyi amaçlayan birkaç yaklaşımdan bahsedilebilmektedir (Brace vd., 2000). Bunlardan birincisi, belirli davalarda hâkimlerin siyasi tercihlerine göre karar verdiklerini varsayan ve bu davalardaki tutumlarına göre siyasi tercihleri belirleyen yaklaşımdır¹³. İkinci yaklaşım hâkimin parti üyeliği veya hâkimin atamasını yapan yürütme erkinin parti üyeliği ile tercihlerin belirlenmesini öngörür¹⁴. Üçüncü yaklaşım ise gazetecilerin çeşitli haberlere dayanan algılarına göre hâkimlerin tercihlerinin belirlenmesidir¹⁵. Bir diğer yaklaşım ise hâkimlerin karakterlerinden hareketle siyasi tercihlerini belirlemeyi amaçlamaktadır¹⁶.

Posner (1993)'e göre; hâkim atamalarında siyaset, kişisel arkadaşlık ilişkisi, ideoloji, tesadüf, liyakat gibi faktörlerin etkili olduğu iddia edilebilmektedir. Atanma şekli nasıl olursa olsun, her hâkim rasyoneldir ve herhangi bir kişi gibi benzer araçlarla faydasını en çoklaştırmaya çalışmaktadır. Bu süreç, hâkimin kişisel görüşlerini ve siyasi tercihlerini kararlarına yansıtma imkânı tanımaktadır. Bu bakımdan, yargı bağımsızlığı, siyasal bir gelişme sorunudur; kamu otoritesinin kanuni bir meşruiyet çerçevesinde örgütlenmesini ve bireyi merkeze alan çoğulcu bir siyasal yapılanmayı gerekli kılmaktadır (Oktay, 1984). Hâkimlerin siyasi

¹² Siyasi aktörler tarafından anayasa mahkemesi üyeliğine atanan hâkimler, kanunları iptal etme iradesine sahip olmaları nedeniyle siyasi sonuçlara yol açabilmektedirler. Bu durum, hâkimlerin siyasi aktör olarak algılanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla anayasa mahkemeleri kaçınılmaz biçimde siyasi kurumlardır (Garoupa ve Ginsburg, 2011:4).

¹³ Bkz. Pritchett (1941), Schubert (1959), Danelski (1964, 1966), Schubert (1965), Rohde ve Spaeth (1976), Ducat ve Dudley (1987), Hagle ve Spaeth (1992), Bussiere (1999), Martin ve Quinn, 2002.

¹⁴ Bkz. Carp ve Rowland (1983), Songer ve Davis (1990), Hall ve Brace (1992).

¹⁵ Bkz. Segal ve Cover (1989), Emmert ve Traut (1994), Segal vd. (1995).

¹⁶ Bkz. Tate ve Handberg (1991).

tercihlerine dair çıkarım yapabilme yöntemleri, hâkimlerin mahkeme üyeliğine atanma nedenleri ve ülkelerin siyasi gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak hâkimlerin karar davranışları çeşitli yapılarda gerçekleşebilmektedir. Bu yapılar, genel olarak üç yaklaşım altında toplanmaktadır. Takip eden bölümde bu yaklaşımlar açıklanmaktadır.

3.3. Hâkimlerin Karar Davranışları

Hâkim davranışlarına ilişkin çalışmalar C. Herman Pritchett (1948)'in "Roosevelt Mahkemesi" çalışması ile başlamıştır. Çalışma, 1937-1947 yılları arasındaki ABD Anayasa Mahkemesi davranışlarını; sistematik bir şekilde, oyçokluğu ve oybirliği ile çıkan kararları, oy bloklarını ve kararlardaki ideolojik farklılaşmayı konu edinmektedir. Ancak, çalışma Anayasa Mahkemesi karar sürecini teori haline getirmemektedir (Segal ve Cover, 1989).

Hâkimler; siyasetçiler, iş insanları veya yatırımcılar gibi davranışları modellenebilir kişilerdir. Davalarda nihai kararlarını oluştururken, birçok faktör tarafından etkilenmektedirler. Bu etkiler neticesinde ortaya çıkan davranış şekli, yukarıda bahsedilen nedenlerden ötürü, özellikle 2000'li yıllardan sonra birçok araştırmacı tarafından ilgiyle incelenmektedir (Spiller ve Gely, 2007). Hâkimlerin karar davranışlarına ilişkin üç tür yaklaşım bulunmaktadır: stratejik yaklaşım, davranışsal yaklaşım ve içsel stratejik yaklaşım.

Stratejik yaklaşım, yargısal kararlarda siyasetin rolünü araştırmaktadır. Stratejik yaklaşımın kökeni, ABD Anayasa Mahkemesi üyelerinin davranışlarını analiz eden Pritchett (1942, 1948)'in çalışmalarına dayanmaktadır. Pritchett (1942)'e göre Anayasa Mahkemesi hâkimleri ile yasama erki üyelerinin davranış şekilleri, tarafların üstlendikleri görevler nedeniyle birbirinden farklıdır. Stratejik yaklaşım, rasyonelliği ve stratejik davranışı ön plana çıkartan Mayhew (1974), Shepsle ve Weingast (1987), Weingast ve Marshall (1988) çalışmaları ile gelişim göstermiştir. Rasyonellik, tarafların kendi çıkarlarını takip etme güdüsü ile hareket ettiğini belirtmektedir. Stratejik davranış ise rasyonel güdülerle beraber, bireylerin, dolayısıyla yasama-yürütme-yargı erklerinin birbirlerine karşılıklı olarak bağımlı olduklarını ifade etmektedir.

Davranışsal modeli benimseyenlerden Segal ve Spaeth (2002:86), hakimlerin içsel veya dışsal kurumsal sınırlamalarla karar vermediklerini, tamamen samimi ideolojik tercihleri ve değerleri ile davrandıklarını ileri sürmektedirler. Bu yaklaşımı benimseyen araştırmacılar, dava bazında hâkim tutumlarının önemli olduğunu göstermişlerdir. Örneğin Segal ve Cover (1989), hâkim tutumu ölçütü ile oylama eğilimi ölçütü arasında %80 korelasyon tespit etmişlerdir.

Yukarıdaki her iki yaklaşımda da mahkeme siyasi akımların etkisinde kalmaktadır. Ancak mahkeme kararları etkin siyasi akımdan farklılaştığı zaman stratejik yaklaşım daha makul bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır (Spiller ve Gely, 2007:10). Bu açıklama; davranışsal yaklaşımda hâkimlerin

sadece samimi olarak ideolojik tercihlerine göre davrandıklarını, stratejik yaklaşımda ise hâkimlerin ideolojik tercihleri yanında, konjonktürel olarak (yasama ve yürütme erkleri gibi) diğer kurumların tercihlerini de dikkate aldıklarını ifade etmektedir. İki yaklaşım arasındaki fark, ikincisinin kurumsal etkileşimi de dikkate alması olarak belirtilebilmektedir.

Hâkim davranışlarını açıklamaya çalışan bir diğer yaklaşım ise içsel stratejik yaklaşımdır. Bu yaklaşım, mahkeme içerisindeki karar verme sürecine odaklanmaktadır. İlgili araştırmaların bir kolunda, mahkeme organizasyonundaki hiyerarşik yapılanmanın karara etkileri incelenmektedir (Spiller vd., 1992; Songer vd., 1994).

3.4. Ampirik Çalışmalar

Anayasa mahkemelerinin kurumsal olarak verdiği sinyalleri iktisadın araçları ile analiz etmeye gayret eden ampirik çalışmalar, her ülkede farklı kurumsal düzenlemelerin mevcut bulunması nedeniyle birbirine benzer sonuçlar elde edememektedirler. Bu çalışmalar, genellikle hâkimlerin siyasi karakterlerine dikkat çekmekle beraber birçok diğer değişkenin de süreçte etkili olduğunu ortaya koymaktadırlar. Yukarıda açıklanan teorik gelişmeler ve tartışmalar ile uyumlu bir şekilde, karar süreçlerinde hâkimlerin ideolojik yaklaşımlarının ve parti üyeliklerinin etkili olduğu ancak tek başına baskın bir gerekçe olmadığı gösterilmektedir. Dolayısıyla iktisadi birimler için sinyal olarak algılanan anayasa mahkemesi kararları, sadece sağ-sol siyasi çatışmasına indirgenemeyecek kadar oldukça karmaşık bir sürecin çıktılarınıdır.

Anayasa mahkemelerinin karar süreçleri ile ekonomi arasındaki ilişki, Landes ve Posner (1975) çalışması ile ilk defa teorik bir yapı kazanmıştır. Bu çalışmayı takip eden araştırmacılar genellikle ABD Anayasa Mahkemesini incelemişlerdir¹⁷. 2000 yılından sonra bu alandaki ülke uygulamaları daha fazla gerçekleştirilir olmuştur¹⁸.

Iaryczower vd. (2002) Arjantin için yaptıkları kapsamlı çalışmada; yasama erki yapısının, hakkında dava açılan hukuki normun türünün, hâkimleri hangi siyasi aktörlerin atadığının ve mahkeme üyeliği sonrasında olası üste göreve atanma ihtimalinin varlığının kararları etkilediği sonucuna varılmıştır. Maitra ve Smyth (2004) çalışmasında ise Yeni Zelanda'da siyasi iradenin mahkeme bağımsızlığına önem verdiği ve atamaların liyakate dayandığı sonuçları elde edilmiştir. İtalyan Anayasa Mahkemesi için gerçekleştirilen farklı çalışmalarda (Fiorino vd., 2007; Padovano, 2009; Fiorino vd., 2015); hâkimin yaşı, hâkimi atayan irade, kariyer hâkimliği gibi farklı açılardan mahkeme bağımsızlığı incelenmiştir. Bu çalışmaların ortak noktası; hâkimlerin yaşlarının ilerlemesi ve mahkeme üyeliğine yüksek yargı organları tarafından atanmaları ile anayasaya uygunluk oylamasında iptal

¹⁷ Brenner ve Spaeth (1988), Segal ve Cover (1989), George ve Epstein (1992), Epstein ve Knight (1998), Segal ve Spaeth (2002), Goff (2006), Hansford ve Springgs (2006), Lax ve Cameron (2007) gibi.

¹⁸ Almanya için Vanberg (2005) ve Hönnige (2009); Arjantin için Bertomeu vd. (2016); Brezilya için Arlota ve Garoupa (2014); Bulgaristan için Hanretty (2014); İsrail için Eisenberg vd. (2013); İtalya için Santoni ve Zucchini (2003); Peru için Tiede ve Ponce (2014); Tayland için Ginsburg (2009) incelenebilir.

kararı verme, yani hukuki normu geçersiz kılma eğiliminde oldukları yönündedir. Amaral-Garcia vd. (2009)'ye göre Portekiz'de siyasi partilerin politikaları Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını etkilemektedir. Sol partiler ile ilişkisi bulunan hâkimlerin anayasaya uygunluk oylamasında iptal kararı vermeleri olasılığı daha kuvvetli iken sağ partiler ile ilişkisi olan hâkimler için aynı çıkarım ret oyu için yapılamamıştır. Ayrıca, hükümetin hâkim seçimi ile mahkeme kararları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu da siyasi iradenin hâkim ataması yaparken kendi düşüncesine yakın hâkimleri mahkeme üyeliğine getirdiğini göstermektedir. Brennan vd. (2009), hâkimlerin ekonomideki gidişata göre hükümet yanlısı veya karşıtı tepki koyduklarını belirlemişlerdir. Franck (2009), yasama-yürütme erklerindeki parçalı yapının Fransız Anayasa Konseyi üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Buna göre, belirli bir etki mevcuttur ve erk yapısının parçalı ve hükümetin zayıf olduğu dönemlerde, sağ ideoloji sahibi siyasetçilerin atadığı hâkimler daha fazla bağımsız karar vermektedirler.

Tayvan Anayasa Mahkemesini inceleyen Garoupa vd. (2010), kapsamlı sonuçlar ortaya koymuşlardır. Çalışma iki farklı yaklaşımdan oluşmaktadır: birinci yaklaşımda mahkemenin nihai kararları üzerinden hareket edilirken, ikinci yaklaşımda hâkimlerin bireysel bazdaki oy davranışları incelenmektedir. Birinci yaklaşımda, mahkemenin nihai kararını etkilemesi beklenen; mahkemeye başvuranın siyasi kimliği, parlamentodaki muhalefet oranı, zaman kontrol değişkenleri, hâkimlerin kişisel özelliklerine ait kontrol değişkenleri, davanın özelliklerine bağlı kontrol değişkenleri kullanılmıştır. İkinci yaklaşımda ise benzer bağımsız değişkenlerin hâkim kararları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Sonuçlar, davranışsal modelin ve hâkim sadakati beklentisinin aleyhinedir. Ancak, dönemsel olarak ülkenin kurucu partisinin lehine veya aleyhine kararların çıktığı tespit edilmiştir. İspanyol Anayasa Mahkemesini inceleyen Garoupa vd. (2013), hâkim davranışları ile parti destekçiliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. Buna göre; ideoloji, mahkeme kararlarını etkilemektedir. Hâkimler – özellikle sol ideolojiyi destekleyen hâkimler-, kendilerini mahkeme üyeliğine atayan siyasi partilerin politikalarını destekler nitelikte kararlar verme eğilimindedirler. Bu bakımdan, ideoloji ve parti üyeliği anayasa mahkemesi hâkimlerinin kararlarını etkileyen bir unsurdur.

Literatürde, yargı bağımsızlığı kapsamında anayasa mahkemesinin ekonomiye etkisi incelenirken, öncelikle mahkemenin çıktı kaynağı olan anayasa mahkemesi hâkimleri ve onların karar davranışları analiz edilmekte; ayrıca hâkimlerin tutumları ve gözlemlenen davranışları, mahkemenin idari yapısı ve hâkimin kişisel özellikleri veri iken, karar öncesinde tahmin edilebilmektedir. Hâkimlerin verdikleri kararlar ile bahsedilen idari yapı ve kişisel özellikler arasında ilişki kurulabilmektedir. Bu şekilde, mahkemenin kurumsal olarak idari yapılanmasına ve erk ilişkilerine göre olası çıktıları hakkında öngörülerde bulunulabilmekte, iktisadi birimler için çeşitli sinyaller üretilebilmektedir.

Sonuç

Normlar hiyerarşisinin tepesinde yer alan anayasa, hukuk sistemi içerisinde en önemli unsurdur. Çağdaş anlamda, ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'nde 1787 yılında ortaya çıkan yazılı anayasa, içerdiği hükümler ile toplumun tüm kesimlerine uzun vadeli planlar yapabilme imkânı tanımaktadır. İktisadi birimler ise anayasanın özel mülkiyet güvenliği ve sözleşme güvenliğini sağlaması ile öngörülebilir ve istikrarlı ekonomilerde iktisadi faaliyetlerini gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler. Ancak anayasanın yürürlükte olması hak ve sorumluluklar bakımından yeterli teminatı sağlamamaktadır. Bunun en önemli nedeni asimetrik bilgi ve özel çıkar problemi sorunlarının yol açtığı istikrarsız siyaset kurumlarının varlığıdır.

Anayasa mahkemeleri, siyaset kurumlarındaki istikrarsızlığı giderici bir rol üstlenmektedir. Buna göre, mahkeme yasama faaliyetlerini onama veya iptal etme gücüne sahiptir. Ancak hâkimlerin davranışlarının ve hâkim-siyasetçi ilişkilerinin karmaşık yapısı, mahkemenin bu gücü ne zaman, nasıl kullanacağı konusunda bir belirsizlik doğmasına neden olmaktadır. Hukuk ve İktisat disiplini, farklı yaklaşımlardan beslenerek geliştirdiği teori ve araçlar ile bahsi geçen belirsizliği azaltmaya ve iktisadi birimleri için anlamlı sinyaller elde etmeye çalışmaktadır. Böylece daha güvenilir ve yatırım yapılabilir ekonomilerin kurumsal özellikleri, yargı bağımsızlığı ve yargı etkinliği çerçevesinden ortaya koyulabilecektir.

Literatür incelendiğinde görülmektedir ki her ülkenin sahip olduğu farklı kurumsal düzenlemeler, birçok farklı değişkenin ilgili süreçlere etki etmesine neden olmaktadır. Ampirik çalışmaların çoğu ülke için hiç olmaması veya yetersiz düzeyde olması, bu alanın daha da derinleşebileceği gerçeğini yansıtmaktadır. Özellikle ülkelere özgü karakteristik yapıların dikkate alınarak, hukuki ve kurumsal farklılıkların veri haline getirilmesi ve modellenmesi bu alandaki araştırmaların çeşitlenmesine, böylece konunun daha fazla aydınlanmasına neden olacaktır.

Kaynakça

Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. A. (2001). The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation. *American Economic Review*. 91(5). ss.1369-1401.

Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. A. (2005). *Institutions as a Fundamental Cause of Long-run Growth*. Handbook of Economic Growth 1A. (Ed. Philippe Aghion, Steven N. Durlauf). Amsterdam: Elsevier: 385-472.

Aliefendioğlu, Y. (1984). Türk Anayasa Yargısında İptal Davası ve İtiraz Yolu. *Anayasa Yargısı Dergisi*. 1. ss.101-137.

- Amaral-Garcia, S., Garoupa, N., Grembi, V. (2009). Judicial Independence and Party Politics in the Kelsenian Constitutional Courts: The Case of Portugal. *Journal of Empirical Legal Studies*. 6(2). ss.381-404.
- Arlota, Carlota, Garoupa, N. (2014). Addressing Federal Conflicts: An Empirical Analysis of the Brazilian Supreme Court, 1988-2010. *Review of Law and Economics*. 10. ss.137-168.
- Bardhan, P. (2005). Law and Economics in the Topics: Some Reflections. *International Review of Law and Economics*. 25(1). ss.65-74.
- Barton, J. H. (1972). The Economic Basis of Damages for Breach of Contract. *Journal of Legal Studies*. 1. ss.277-304.
- Baye, M. R., Wright, J. (2011). Is Antitrust Too Complicated for Generalist Judges? The Impact of Economic Complexity and Judicial Training on Appeals. *The Journal of Law and Economics*. 54(1). ss.1-24.
- Becker, G. S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*. 76. ss.169-217.
- Bertomeu, J. G., Dalla Pellegrina, L., Garoupa, N. (2016). Estimating Judicial Ideal Points in Latin America: The Case of Argentina. *Review of Law and Economics*. 13(1). ss.1-35.
- Brace, P., Langer, L., Hall, M. G. (2000). Measuring the Preferences of State Supreme Court Judges. *The Journal of Politics*. 62(2). ss.387-413.
- Brennan, T., Epstein, L., Staudt, N. (2009). Economic Trends and Judicial Outcomes: A Macrotheory of the Court. *Duke Law Journal*. 58(7). ss.1191-1230.
- Brenner, S., Spaeth, H.J. (1988). Ideological Position as a Variable in the Authoring of Dissenting Opinions on the Warren and Burger Courts. *American Politics Quarterly*. 16(3). ss.317-328.
- Breton, A., Fraschini, A. (2003). The Independence of the Italian Constitutional Court. *Constitutional Political Economy*. 14. ss.319-333.
- Brown, J. P. (1973). Toward an Economic Theory of Liability. *Journal of Legal Studies*. 2. ss.323-349.
- Buchanan, J. M. (1987). *Constitutional Economics*. The New Palgrave: A Dictionary of Economics, Vol. I. (Ed. J. Eatwell, M. Milgate, P. Newman). London: Macmillan: ss.585-588.

- Buscaglia, E., Dakolias, M. (1999). *Comparative International Study of Court Performance Indicators*. Legal and Judicial Reform Series. World Bank Publications and Research on Law and Justice Institutions.
- Bussiere, E. (1999). *The Supreme Court and the Development of the Welfare State: Judicial Liberalism and the Problem of Welfare Rights*. Supreme Court Decision Making: New Institutional Approaches. (Ed. C. W. Clayton, H. Gillman). Chicago: University of Chicago Press: ss.155-174.
- Butler, E. (2012). *Public Choice – A Primer*. London: The Institute of Economic Affairs.
- Calabresi, G. (1961). Some Thoughts on Risk Distributions and the Law of Torts. *The Yale Law Journal*. 70(4). ss.499-553.
- Calabresi, G. (1970). *The Costs of Accidents: A Legal and Economic Analysis*. New Haven: Yale University Press.
- Carp, R. A., Rowland, C.K. (1983). *Policymaking and Politics in the Federal District Courts*. Knoxville: University of Tennessee Press.
- Choi, S. J., Gulati, G. M., Posner, E. A. (2010). What Do Federal District Judges Want? An Analysis of Publications, Citations, and Reversals. University of Chicago Law School, *Law & Economics Working Paper*. ss.508.
- Christensen, R. K., Szmer, J. (2012). Examining the Efficiency of the U.S. Court of Appeals: Pathologies and Prescriptions. *International Review of Law and Economics*. 32(1). ss.30-37.
- Chu, C. A. 2001. Empirical Analysis of the Federal Circuit's Claim Construction Trends. *Berkeley Technology Law Journal*. 16. ss.1075–1080.
- Coase, R. H. (1960). The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*. 3. ss.1–44.
- Cross, F. B., Donelson, D. (2010). Creating Quality Courts. *Journal of Empirical Legal Studies*. 7(3). ss.490-510.
- Çetin, T. (2010). Anayasanın Ekonomik Analizi: Bir Oyun Teorisi Yaklaşımı. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(11). ss.101-122.

- Çetin, T. (2016). Kurumsal ve Organizasyonel İktisat Üzerine. *İktisat ve Toplum Dergisi*. 64. ss.10-19.
- Dam, K. W. (2006). The Judiciary and Economic Development. *John M. Olin Program in Law and Economics Working Paper*. 287. ss.1-40.
- Danelski, D. J. (1964). *A Supreme Court Justice Is Appointed*. New York: Random House.
- Danelski, D. J. (1966). Values as Variables in Judicial Decision-Making: Notes Toward a Theory. *Vanderbilt Law Review*. 19. ss.721-740.
- Demsetz, H. (1967). Toward A Theory of Property Rights. *American Economic Review: Papers and Proceedings*. 57. ss.347-359.
- Dewatripont, M., Tirole, J. (1999). Advocates. *Journal of Political Economy*. 107(1). ss.1-39.
- Deyneli F. (2012). Analysis of Relationship Between Efficiency of Justice Services and Salaries of Judges with Two-Stage DEA Method. *European Journal of Law and Economics*. 34. ss.477- 493.
- Diamond, P. A. (1974). Single Activity Accidents. *Journal of Legal Studies*. 3. ss.107-164.
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-De-Silanes, F., Shleifer, A. (2003). Courts. *Quarterly Journal of Economics*. 118(2). ss.453-517.
- Drobak, J. N., Nye, J. V. C. (1997). *The Frontiers of the New Institutional Economics*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich.
- Ducat, C. R., Dudley, R. L. (1987). Dimensions Underlying Economic Policymaking in the Early and Later Burger Courts. *Journal of Politics*. 49(2). ss.521-539.
- Eisenberg, T., Fisher, T., Rosen-Zvi, I. (2013). Group Decision Making on Appellate Panels: Presiding Justice and Opinion Justice Influence in the Israel Supreme Court. *Psychology, Public Policy, and Law*. 19. ss.282-296.
- Emmert, C. F., Traut, C. A. (1994). The California Supreme Court and the Death Penalty. *American Politics Quarterly*. 22(1). ss. 41-61.
- Epstein, L., Knight, J. (1998). *The Choices Justices Make*. Washington, DC: CQ Press.

- Feld, P. L., Voigt, S. (2003). Economic Growth and Judicial Independence: Cross-Country Evidence Using A New Set of Indicators. *European Journal of Political Economy*. 19. ss.497-527.
- Fiorino, N., Padovano, F., Sgarra, G. (2007). The Determinants of Judicial Independence: Evidence from the Italian Constitutional Court (1956-2002). *Journal of Institutional and Theoretical Economics*. 163(4). ss.683-705.
- Fiorino, N., Gavaille, N., Padovano, F. (2015). Rewarding Judicial Independence: Evidence from the Italian Constitutional Court. *International Review of Law and Economics*. 43. ss.56-66.
- Franck, R. (2009). Judicial Independence Under a Divided Polity: A Study of the Ruling of the French Constitutional Court, 1959-2006. *Journal of Law, Economics, and Organization*. 25(1). ss.262-284.
- Furubotn, E., Pejovich, S. (1972). Property Rights and Economic Theory: Survey of Recent Literature. *Journal of Economic Literature*. 10. ss.1137-1162.
- Furubotn, E., Pejovich, S. (1974). *The Economics of Property Rights*. Cambridge: Ballinger.
- Garoupa, N., Ginsburg, T. (2011). Building Reputation in Constitutional Courts: Party and Judicial Politics. *Illinois Law, Behavior and Social Science Research Paper Series*. 11-15. ss.1-37.
- Garoupa, N., Gomez-Pomar, F., Grembi, V. (2013). Judging under Political Pressure: An Empirical Analysis of Constitutional Review Voting in the Spanish Constitutional Court. *Journal of Law, Economics, and Organization*. 29(3). ss.513-534.
- Garoupa, N., Grembi, V., Lin, S. C. (2010). Explaining Constitutional Review in New Democracies: The Case of Taiwan. *Illinois Law and Economics Research Papers Series*. 10-014.
- Gelter, M., Grechenig, K. (2014). History of Law and Economics. *Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods*. 5. ss.1-10.
- George, T. E., Epstein, L. (1992). On the Nature of Supreme Court Decision Making. *American Political Science Review*. 86(2). ss.323-337.

- Ginsburg, T. (2009). Constitutional Afterlife? The Continuing Impact of Thailand's Post-political Constitution. *International Journal of Constitutional Law*. 7. ss.83-105.
- Goff, B. 2006. Supreme Court Consensus and Dissent: Estimating the Role of the Selection Screen. *Public Choice*. 127. ss.367–383.
- Gould, J. P. (1973). The Economics of Legal Conflicts. *Journal of Legal Studies*. 2. ss.279–300.
- Gönenç, L. (2010). *Yasaların Anayasaya Uygunluğunun Denetimi ve Anayasa Yargısı*. Ankara: TEPAV.
- Gözler, K. (2009). *Anayasa Hukukunun Genel Esaslarına Giriş*. 4. bs. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Grajzl, V. D., Grajzl, P., Sustersic, J., Zajc, K. (2012). Court Output, Judicial Staffing, and the Demand for Court Services: Evidence from Slovenian Courts of First Instance. *International Review of Law and Economics*. 32. ss.19-29.
- Gravelle, H. (1990). Rationing Trials by Waiting: Welfare Implications. *International Review of Law and Economics*. 10. ss.255-270.
- Gravelle, H. (1995). *Regulating the Market for Civil Justice: Reform of Civil Procedure*. Oxford: Oxford University Press.
- Hadfield, G. (2008). The Levers of Legal Design: Institutional Determinants of the Quality of Law. *Journal of Comparative Economics*. 26 ss.43–73.
- Haggard, S., Tiede, L. (2011). The Rule of Law and Economic Growth: Where are We?. *World Development*. 39(5). ss.673-685.
- Hagle, T. M., Spaeth, H. J. (1992). The Emergence of a New Ideology: The Business Decisions of the Burger Court. *Journal of Politics*. 54(1). ss.120–134.
- Hall, M. G., Brace, P. (1992). Toward an Integrated Model of Judicial Voting Behavior. *American Politics Quarterly*. 20(2). ss.147–168.
- Hanretty, C. (2014). The Bulgarian Constitutional Court as an Additional Legislative Chamber. *East European Politics and Societies*. 28. ss.540-558.

- Hansford, T. G., Spriggs, J. F. (2006). *The Politics of Precedent on the U.S. Supreme Court*. New Jersey: Princeton University Press.
- Harris, R. (2003). The Uses of History in Law and Economics. *Boalt Working Papers in Public Law*. 4. ss.659-696.
- Hayo, B., Voigt, S. (2010). Determinants of Constitutional Change: Why do Countries Change Their Form of Government? *Journal of Comparative Economics*. 38(3). ss.283-305.
- Hicks, J. R. (1939). The Foundations of Welfare Economics. *Economic Journal*. 49(196). ss.696–712.
- Hönnige, C. (2009). The Electoral Connection: How the Pivotal Judge affects Oppositional Success at European Constitutional Courts. *West European Politics*. 35. ss.963-984.
- Iaryczower, M., Spiller, P. T., Tommasi, M. (2002). Judicial Independence in Unstable Environments, Argentina 1935-1998. *American Journal of Political Science*. 46(4). ss.699-716.
- Kaldor, N. (1939). Welfare Propositions in Economics and Interpersonal Comparisons of Utility. *Economic Journal*. 49(145). ss.549–552.
- Klein, P. G. (1999). *New Institutional Economics*. Encyclopedia of Law and Economics. (Ed. B. Bouckaert, G. De Geest). UK: Edward Elgar: ss.456-489.
- Knack, S, Keefer, P. (1995). Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures. *Economics & Politics*. 7(3). ss.207-227.
- Kydland, F. E., Prescott, E.C. (1977). Rules Rather Than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans. *Journal of Political Economy*. 85(3). ss. 473-493.
- La Porta, R., de Silanes, F. L., Pop-Eleches, C., Shleifer, A. (2004). Judicial Checks and Balances. *Journal of Political Economy*. 112(2). ss.445-470.
- Landes, W. M. (1971). An Economic Analysis of the Courts. *Journal of Law and Economics*. 14. ss.61–107.

- Landes, W. M, Posner, R. A. (1975). The Independent Judiciary in an Interest-Group Perspective. *Journal of Law and Economics*. 18(3). ss.875–901.
- Langbein, J. H. (1987). Comparative Civil Procedure and the Style of Complex Contracts. *American Journal of Comparative Law*. 35. ss.381-394.
- Lax, J. R., Cameron, C. M. (2007). Bargaining and Opinion Assignment on the US Supreme Court. *Journal of Law, Economics, & Organization*. 23(2). ss.276-302.
- Lindsay, C., Feigenbaum, B. (1984). Rationing by Waiting Lists. *American Economic Review*. 74(3). ss.404-417.
- Llewellyn, K. N. (1931). What Price Contract? An Essay in Perspective. *Yale Law Review*. 40. ss.704-751.
- Macneil, I. R. (1974). The Many Futures of Contracts. *Southern California Law Review*. 47. ss.691-816.
- Macneil, I. R. (1978). Contracts: Adjustments of Long-Term Economic Relations under Classical, Neoclassical, and Relational Contract Law. *Northwestern University Law Review*. 72. ss.854-906.
- Maitra, P., Smyth, R. (2004). Judicial Independence, Judicial Promotion and the Enforcement of Legislative Wealth Transfers—An Empirical Study of the New Zealand High Court. *European Journal of Law and Economics*. 17. ss.209-235.
- Martin, A. D., Quinn, K M. (2002). Dynamic Ideal Point Estimation via Markov Chain Monte Carlo for the U.S. Supreme Court, 1953-1999. *Political Analysis*. 10. ss.134-153.
- Mayhew, D. R. (1974). *Congress: The Electoral Connection*. New Haven: Yale University Press.
- Mueller, D. C. (2003). *Public Choice III*. New York: Cambridge University Press.
- North, D. C. (1981). *Structure and Change in Economic History*. New York: Norton.
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*. New York: Cambridge University Press.

- North, D. C., Thomas, R. P. (1973). *The Rise of the Western World: A New Economic History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oktay, C. (1984). Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Yargı Açısından Anlamı ve Türkiye Örneği. *Anayasa Yargısı Dergisi*. 1. ss.215-242.
- Özbudun, E. (2005). *Türk Anayasa Hukuku*. 8. bs. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbudun, E. (2008). *Türk Anayasa Hukuku*. 9. bs. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özveren, E. (2007). *Kurumsal İktisat: Aralanan Karakutu*. Kurumsal İktisat. (Ed. E. Özveren). Ankara: İmge Kitapevi: 15-43.
- Padovano, F. (2009). The Time-Varying Independence of Italian Peak Judicial Institutions. *Constitutional Political Economy*. 20(3). ss.230-250.
- Polinsky, A. M. (1979). Controlling Externalities and Protecting Entitlements: Property Right, Liability Rule, and Tax Subsidy Approaches. *Journal of Legal Studies*. 8. ss.1-48.
- Polinsky, A. M., Shavell, S. (1979). The Optimal Tradeoff between the Probability and Magnitude of Fines. *American Economic Review*. 69. ss.880-891.
- Polinsky, A. M., Shavell, S. (2007). *The Theory of Public Enforcement of Law*. Handbook of Law and Economics-I. (Ed. A. M. Polinsky, S. Shavell). Amsterdam: Elsevier: ss.403-454.
- Posner, R. A. (1972). *Economic Analysis of Law*. Boston: Little, Brown and Company.
- Posner, R. A. (1974). Theories of Economic Regulation. *Bell Journal of Economics*. 5(2). ss.335-358.
- Posner, R. A. (1975). The Social Costs of Monopoly and Regulation. *Journal of Political Economy*. 83(4). ss.807-827.
- Posner, R. A. (1981). *The Economics of Justice*. Massachusetts, ABD: Harvard University Press.
- Posner, R. A. (1993). What Do Judges and Justices Maximize? *Supreme Court Economic Review*. 3. ss.1-41.

- Posner, R. A. (1997). Rational Choice, Behavioral Economics, and the Law. *Stanford Law Review*. 50. ss.1551-1575.
- Posner, R. A. (1998). Social Norms, Social Meaning, and Economic Analysis of Law: A Comment. *The Journal of Legal Studies*. 27(2). ss.553-565.
- Pritchett, C. H. (1941). Division of Opinion Among Justices on the U.S. Supreme Court, 1939-1941. *American Political Science Review*. 25(5). ss.890-898.
- Pritchett, C. H. (1942). The Voting Behavior of The Supreme Court, 1941-42. *Journal of Politics*. 4. ss.491-506.
- Pritchett, C. H. (1948). *The Roosevelt Court: A Study in Judicial Politics and Values, 1937-1947*. New York: The Macmillan Co.
- Ramseyer, J. M. (2010). Talent Matters: Judicial Productivity and Speed in Japan. *Harvard Law and Economics Discussion Paper*. ss. 663.
- Rohde, D., Spaeth, H. (1976). *Supreme Court Decision Making*. San Francisco: W. H. Freeman.
- Roussey, L., Deffains, B. (2012). Trust in Judicial Institutions: An Empirical Approach. *Journal of Institutional Economics*. 8(3). ss.351-369.
- Santoni, M., Zucchini, F. (2003). Legislative Output and the Constitutional Court in Italy. *Constitutional Political Economy*. 17. ss.165-187.
- Schubert, G. (1959). *Quantitative Analysis of Judicial Behavior*. Glencoe IL: The Free Press.
- Schubert, G. (1965). *The Judicial Mind: The Attitudes and Ideologies of Supreme Court Justices, 1946-1963*. Evanston, IL: Northwestern University Press.
- Segal, J. A., Cover, A. D. (1989). Ideological Values and the Votes of U.S. Supreme Court Justices. *American Political Science Review*. 83. ss.557-565.
- Segal, J. A., Spaeth, H. J. (2002). *The Supreme Court and the Attitudinal Model Revisited*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

- Segal, J. A., Epstein, L., Cameron, C. M., Spaeth, H. J. (1995). Ideological Values and the Votes of U.S. Supreme Court Justices Revisited. *Journal of Politics*. 57. ss.812-823.
- Shavell, S. (1980a). Strict Liability versus Negligence. *Journal of Legal Studies*. 9. ss.1–25.
- Shavell, S. (1980b). Damage Measures for Breach of Contract. *Bell Journal of Economics*. 11. ss.466–490.
- Shepsle, K. A., Weingast, B. R. (1987). The Institutional Foundations of Committee Power. *American Political Science Review*. 8. ss.85-104.
- Songer, D. R., Segal, J. A., Cameron, C. M. (1994). The Hierarchy of Justice: Testing a Principal-Agent Model of Supreme Court-Circuit Court Interactions. *American Journal of Political Sciences*, 38(3). ss.673-696.
- Songer, D. R., Davis, S. (1990). The Impact of Party and Region on Voting Decision in the United States Courts of Appeals, 1955–1986. *Western Political Quarterly*. 43(2). ss.317-334.
- Spence, A. M. (1977). Consumer Misperceptions, Product Failure and Producer Liability. *Review of Economic Studies*. 44. ss.561–572.
- Spiller, P. T., Spitzer, M.L. (1992). Judicial Choice of Legal Doctrine. *Journal of Law, Economics, and Organization*. 8(1). ss.8-46.
- Spiller, P. T., Gely, R. (2007). *Strategic Judicial Decision Making*. <http://www.nber.org/papers/w13321>, (Erişim Tarihi: 17.06.2014)
- Staats, J. L., Bowler, S., Hiskey, J. (2005). Measuring Judicial Performance in Latin America. *Latin American Politics and Societies*. 47(4). ss.77-106.
- Tate, C. N., Handberg, R. (1991). Time-Binding and Theory-Building in Personal Attribute Models of Supreme Court Voting Behavior, 1916-88. *American Journal of Political Science*. 35. ss.460-480.
- Tiede, L. B., Ponce, A. F. (2014). Evaluating Theories of Decision Making on the Peruvian Constitutional Court. *Journal of Politics in Latin America*. 6. ss.134-164.
- Tridimas, G. (2010). Constitutional Judicial Review and Political Insurance. *European Journal of Law and Economics*. 29(1). ss.81-101.

- Tullock, G. (1967). The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies, and Theft. *Western Economic Journal*. 5(3). ss.224-232.
- Uzun, E. (2004). *Amerikan Hukukî Realizmi. Çağdaş Hukuk Felsefesine Giriş*. (Ed. A. H. Atalay). İstanbul: Teknik Yayıncılık: ss.61-73.
- Vanberg, G. (2005). *The Politics of Constitutional Review in Germany*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vanberg, V. J. (2005). Market and State: The Perspective of Constitutional Political Economy. *Journal of Institutional Economics*. 1(1). ss.23-49.
- Vereeck, L., Mühl, M. (2000). An Economic Theory of Court Delay. *European Journal of Law and Economics*. 10(3). ss.243-268.
- Voigt, S., El-Bialy, N. (2013). Identifying the Determinants of Judicial Performance: Taxpayers' Money Well Spent? *European Journal of Law and Economics*. 41(2). ss.283-319.
- Weingast, B. R., Marshall, W. J. (1988). The Industrial Organization of Congress; or, Why Legislatures, Like Firms, Are Not Organized as Markets. *Journal of Political Economy*. 96(1). ss.132-163.
- Williamson, O. E. (1975). *Markets and Hierarchies: Analysis and Anti-trust Implication*. New York: Free Press.
- Worldbank. (2004). *World Development Report 2005: A Better Investment Climate for Everyone*. New York: Oxford University Press.
- Zak, P. J, Knack, S. (2001). Trust and Growth. *Economic Journal*. 111(470). ss.295-321.
- Zorn, C., Caldeira, G. A. (2008). *Measuring Supreme Court Ideology*. <http://www.adm.wustl.edu/media/courses/supct/ZC2.pdf>, (Erişim Tarihi: 30.06.2013)

Extended Abstract

For economies, legal system of the countries is one of the crucial components that is closely related to the investment capacity, trade volume, consumption patterns, and financial capacity. The legal system is involved in the decision process by affecting the basic motives that direct the attitudes and behaviors of the individuals. Therefore, economics is interested in those motives driven by laws. "Law and Economics" depends on this interest. In

the United States, at the beginning of the twentieth century, legal realism, which claimed that laws should keep pace with the dynamics of society, gained victory over legal formalism after the conflict between the President and the Supreme Court judges stem from the New Deal. This development raised law and economics as a separate discipline. Law and economics became an interdisciplinary field with the application of price theory to law, the introduction of methods and tools of economics in legal analysis, and the expansion of the discipline towards New Institutional Economics, Public Choice and Constitutional Political Economy.

Laws shape economic activities of individuals and their decisions as they form the institutional environment. Institutions that produce steady and predictable outputs lead to sustainable development of economies. Therefore, laws must clearly specify the rights and responsibilities, and ensure that everyone obeys these rules. Thus, institutions can produce reliable and binding commitments. This is the only way that ensures the superiority of law.

The collective decision-making activities of societies are a kind of political process. The collective decisions stemming from different values and judgments do not always serve the best results for everyone. This leads to conflicts of interest. Rent-seeking and logrolling are two sources of conflicts. These two concepts imply that political actors who try to maximize votes and interest groups that try to maximize their returns will exploit the rights of ordinary person without lobbying powers. Thus, in the process of transforming individual interests into collective interests, the state fails. This failure undermines the aim of the constitutions to defend the rights of citizens against unfair actions of the state. Therefore, an independent review mechanism is required to control the exercises of the state in accordance with the constitution. In this context, the judiciary solves the disputed situations between various parties and examines the legal norms, which are the form of policy implementation of political actors, by checking the constitutionality and trying to prevent the state failure that may arise due to unconstitutionality.

Constitution review is carried out by constitutional courts. The constitutional court provides legal protection for all individuals and institutions by examining legal norms for compliance with the constitution. This protection enforces private property and contract security through judicial security and enables agents to allocate resources efficiently. At this point, the degree of independence of the constitutional courts is very crucial.

The constitution has essentially a political character. That is why constitutional courts' agenda often includes cases involving political conflicts, and they produce decisions that have political consequences. Also, from an economic point of view, the constitutional review eliminates political instability caused by problems such as corruption, bribery and the resources to be transferred to special solution mechanisms and rent-seeking activities which hinder economic growth. Thus, economics is closely

interested in the capacity of constitutional courts to produce predictable and steady outputs. The important point is that this capacity varies according to the legal systems and legal structures of the countries.

Economic analysis of the court researches for the decision-making processes of judges in terms of independence and effectiveness in order to avoid the above-mentioned problems. The degree of independence of the judiciary differs depending on time, place and institutional regulations within the constitutional court. The most important reason for this differentiation is process in which constitutional court judges are appointed as the members of the court. Particularly in countries where political actors designate constitutional court members, it is inevitable that the constitutional review, i.e. the voting behavior of judges, is influenced by various factors. Therefore, it is important to model the voting behavior of judges of the constitutional court.

The discipline of Law and Economics analyzes the legal processes and decisions produced by the constitutional courts with the tools of economics. The fundamental issue of these analyses is to try to determine the degree of independence of the constitutional courts of the countries. Although there is no apparent index for independence level, there are some methods that enable to inference about the independence degree of the courts. There are certain studies in the literature that analyze the factors that influence the independence level for countries, especially for the US. The empirical researches are relatively new even the studies for different countries have been already carried out after the 2000s. The most important reasons for this rareness are the difficulties in systematic data collection and compilation, and non-market regulations that cannot be easily differentiated from other parameters. However, researchers overcome these difficulties and deal with the issue from different perspectives and contribute to the development of the literature.

This study aims to explain how the economic analysis of constitutional courts is carried out within the scope of Law and Economics discipline by presenting the relevant theory and empirical studies. We take the historical development path of the discipline into consideration as the method, therefore theoretical background is explained at first and then the empirical studies are demonstrated. The economic analysis of the constitutional courts is still open to development, as it requires an interdisciplinary effort and institutional approach differs in every country.